

KİTAP TANITIM VE DEĞERLENDİRME

Mitolojinin Gücü,

Joseph Campbell & Bill Moyers, MediaCat Yayıncılık, 2013, 288 s.

İnsana dair değer yargıları hakkında tatmin edici bir literatür sunan kutsala yönelik algılamalar ve insanın bilinmeyenle irtibat kurma ihtiyacı, tarihsel seyir içerisinde mitolojinin oluşumuna kaynaklık etmiştir. Mitosların üretilmesinde insanın sosyal ve doğal çevresi içindeki tecrübeleri etkili olmakla birlikte mitolojinin büyük bir kısmını kutsala ilişkin anlatılar oluşturur. Bu bağlamda mitoslar asla sıradana ve alelade şeyler değildir. Aşkın, sıra dışı ve olağanüstüdür. Kökleri geçmişte olan bir mitosta her zaman şimdinin anlamı vardır. İşte bu anlam ve birliktelik içerisinde bilhassa karşılaştırmalı mitoloji alanında hatırı sayılır bir birikime sahip olan Joseph Campbell'in mitolojiye dair söyleyecek çok şeyi vardır.

New York'ta doğan Joseph John Campbell 26 Mart 1904 – 30 Ekim 1987 tarihleri arasında yaşamış Amerikalı bir mitolojist, yazar ve akademisyendir. Çocukluğunda Kızılderililere duyduğu ilgi onu, dünyanın değişik çağlarına ait mitlerin karşılaştırmalı bilimine götürdü ve bu sayede sahada yaptığı çalışmalarla çeşitli akademik ünvanlar kazandı. Öğrenimi için gittiği Avrupa'da Arthur Schopenhauer, Carl Gustav Jung ve Soren Kierkegaard, Sigmund Freud gibi düşünürlerden ve Paul Klee, Pablo, Picasso, Salvador Dali gibi sanatçılardan etkilendi. Bu sebeple karşılaştırmalı mitoloji ve karşılaştırmalı din alanlarında oldukça tanınmıştır ve çalışmaları insan deneyimlerini birçok açıdan kapsar niteliktedir. 1925 ve 1927'de Columbia Üniversitesi'nde BA ve MA dereceleri alan Campbell, 5 yıl Paris ve Münih'te Ortaçağ Fransızcası ve Sanskritçe

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi,
2014, sayı: 37, ss. 267-280.

üstüne görev aldı. Kaliforniya'da John Steinbeck ve Ed Ricketts'le Canterbury School'da ve 1934'ten itibaren 38 yıl Sarah Lawrence Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Birçok yayımlanmış yapıtı bulunan Campbell'ı Türk okurları "Yaratıcı Mitoloji", "Tanrının Maskeleri" dizisi, "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu" gibi çalışmalarından tanımaktadır.

"Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji Ve Hikâyeler" alt başlığıyla yayımlanan "Mitolojinin Gücü", gazeteci Bill Moyers'ın, dünyanın mitoloji alanındaki en önemli otoritelerinden biri olan Joseph Campbell'la, yine Campbell'dan ilham alan Yıldız Savaşları'nın yaratıcısı George Lucas'ın California'daki Skywalker Çiftliği'nde yapılan "Mitolojinin Gücü: Kutsal Kitaplardan Hollywood Filmlerine Mitoloji ve Hikâyeler" adlı televizyon programını temel alıyor. Campbell bu söyleşilerde ilk dönemlerden günümüze kadar tüm söylenceleri karşılaştırıp aralarında köprüler kurar. Destanlar, dini kitaplar ve modern edebiyat eserlerindeki mitler ve karakterleri analiz ederek izleyiciye bilinen tüm öykülerin çıkış noktaları hakkında ipuçları verir ve aslında köklerinin aynı olduğunu anlatmaya çalışır. Bir diyalog şeklinde ilerleyen kitapta Bill Moyers, Joseph Campbell'a mitolojinin insan hayatında ne gibi bir önemi olduğu, günümüzde insan yaşamıyla mitlerin ne ilgisi olduğu ile ilgili sorular yöneltiyor.

Bill Moyers'in "Neden mitler? Benim hayatımla mitlerin ne ilgisi var?" sorusu üzerine Campbell ile Moyers'ın, mit ve modern dünya üzerine konuşmaya başlıyorlar. İşte bu ilk soru ile önümüzde yaklaşık 300 sayfalık koca bir kitap ve dünyayı yüzlerce farklı algılama şekli açılıyor. Diyaloglardan müteşekkil olan "Mitolojinin Gücü", nihayetinde PBS kanalı için George Lucas'ın California'daki "Skywalker Ranc" adlı çiftliğinde çekilen 6 bölümlük bir televizyon programının kitaplaşmış halidir.

Joseph Campbell hayatın bir macera olduğu görüşüne katılıyordu. Üniversitede danışmanı onun dar bir akademik müfredata sıkıştırmaya çalışırken Bill Moyers'in ifadesiyle "canı cehenneme" diyerek doktora yapmaktan vazgeçmiş ve bunun yerine okumak için ormana gitmiştir. Tüm hayatını antropolojiden felsefeye, biyolojiden sanata, dine ve tarihe,

dünya hakkında kitaplar okuyarak devam ettirmiştir. Şiir ve mitoloji arasında bir bağ kuran Vico gibi Ona göre de mitoloji tınının adını vermesek de dans ettiğimiz bir müzikti, “evrenin müziği”ydi, “göklerin müziği”ydi. Hangi malzemeyi kullanırsak kullanalım, nereden bakarsak bakalım, ne yaparsak yapalım onun nakaratını duymaktan kendimizi alı koyamadığımızıydı.

Campbell’in mitler üzerine yapmış olduğu çalışmalar muhtemelen diğer bütün mitologlarınkinden daha geniş çapta okunmuş ve beğenilmiştir. Campbell, mitoloji konusunda olduğu kadar yaşamı yaşamak konusunda da birçoklarını etkileyen bir şahsiyettir. Hayatın anlamını aramakla kalmayıp yaşam deneyiminden bahseden yazara göre aslanan hayatın anlamı değil, hayatta olma deneyimidir. Dış değerlerle ilgili amaçlara ulaşmak için yapılması gerekenleri yapmakla meşgul olan ve bu sebeple yaşamakla ilgili olan iç değerlerin ve yaşam coşkusunun ne olduğunu tamamen unutanlar için mitler içe dönebilme fırsatı verir ve sembollerin dünyasına girerek onların mesajını anlamayı kolaylaştırır. Bu açıdan mitler zihnimizin bu hayatta olma deneyimi ile temas haline geçirmemize yardımcı olur.

Mitoloji hem hayatın gizemini hem de kendi gizemimizi bilerek yaşamamız adına bizlere yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda Joseph Campbell’ e göre mitlerin dört fonksiyonu vardır. Birincisi *mistik* fonksiyonudur. Mit, dünyayı gizem boyutuna, tüm formların altında yatan gizemin fark edilmesine açar. Eğer gizem her şeyde tecelli ediyorsa evren kutsal bir resim haline gelir. İkincisi ise *kozmojik* boyuttur ve bununla daha çok bilim ilgilenir. Üçüncü fonksiyonu ise *sosyolojik* boyuttur. Mitlerin bir yerden bir yere büyük ölçüde değişmesinin nedeni de budur. Son olarak mitolojinin dördüncü fonksiyonu da herkesin üzerinde özellikle mütalaa etmesi gerektiğini düşündüğü ve insan hayatının nasıl yaşanması gerektiğine dair ipuçları veren *pedagojik* fonksiyonudur.

Her mitoloji, belirli bir kültür ve zaman dilimiyle bağlantılı olarak yaşam bilgeliği ile ilgilidir. Bireyi toplumuyla ve toplumu da doğayla bütünleştirir. Campbell’e göre toplum bizden önce de oradaydı biz gittik-

ten sonra da orada olacak. Bu açıdan her birimiz onun üyesini oluşturmaktayız. Kendi sosyal grubumuzla bağlantı kurmamızı sağlayacak olan mitler, kabile mitleri, bir anlamda bizim daha büyük bir organizmanın organı olduğumuzu onaylamaktadır. Zaten toplumun kendisi de daha büyük bir organizmanın organıdır.

Joseph Campbell'in kitapta işaret ettiği önemli gerçeklerden bir tanesi de toprak ile insanların, onun üzerinde yaptığı yapılar arasındaki organik bağıdır. İnsanlar kutsal yerler yaratarak, hayvan ve bitkileri mitolojikleştirerek toprağa sahip çıkarlar ve toprağa manevi güçleriyle adeta yatırım yaparlar. Ona göre tüm mesele toprağa sahip olmaktır. İnsanların yaşadıkları toprakları ruhsal açıdan bağlı oldukları bir yer haline getirebilmektir. İlerleyen satırlarda bu duyguyu bir örnekle desteklemektedir: *"Bir Nahavo evinde kapı her zaman doğuya bakar. Kozmik bir merkez olan ocak ortadadır, dumanı tavandaki delikten çıkar; böylece tütsü kokusu tanrının burun deliklerine gider."* Baktığımızda bu evrenin varlığını anlama hali insan için

270
OMÜİFD

temel bir ruh halidir. Ama ne var ki Campbell'in da üzülen aktardığı gibi artık şehirlerde yaşıyoruz. Her yerde insanın eli tarafından üretilmiş taşlar ve kayalar var. Toprak ile insanın kurduğu bağ bu anlamda metropoller de sekteye uğramaktadır. İnsanın doğayla ve toprakla uzaklaşması bir anlamda onların kutsal mekânlardan da uzaklaşmasına olanak tanımıştır. Oysa toprağın kutsal olması gerekirdi. İnsanın bulunduğu yerdeki hayatının enerjilerinin simgesini, ortamın kendisinde bulması gerekiyordu. Erken dönem geleneklerinin yaptığı şey de tam olarak buydu: kendi ortamlarını kutsallaştırmaktı. Bu da bizi tekrar Campbell'in tespitine götürmektedir: Günümüz dünyasının en büyük problemi dünyanın mitolojisizleşmesidir. Oysa dikkatle bakılacak olursa her ne kadar modern dünyada insanlar kendilerini mitolojiden sıyırmaya çalışsalar da, günümüz yaşamının her bir veçhesinde mitolojinin izlerine rastlamak mümkündür. Mitoloji bu anlamda hayatın çocukluktan çıkıp yetişkin sorumluluklarına adım atarken, bekârlıktan evliliğe geçerken yapılan erginleme törenlerindeki gibi aşamalarıyla yakından ilgilidir. Tüm bu ritüeller aslında birer mitolojik ayındır. Hatta bu tespitini şöyle çarpıcı bir örnekle desteklemektedir:

“Yargıç salona girip herkes ayağa kalktığında, siz de onun giydiği cübbeye ve oynayacağı role hürmeten ayağa kalkarsınız. Onu bu role değer yapan şey, kendine ait bir takım ön yargıların değil de, o rolün prensiplerinin bir temsilcisi olarak dürüstlüğüdür. Bu yüzden önünde ayağa kalktığınız şey, aslında mitolojik bir karakterdir”.

Keza aynı şekilde orduya katılmak, üniforma giymek de hayatın içinden mitolojik karakter taşıyan ritüellerdendir.

Joseph Campbell’in kitapta yer verdiği önemli vurgulardan bir tanesi de mitlerin canlı tutulması gerektiğidir. Ona göre bunları canlı tutabilen insanlar öyle ya da böyle bir tür sanatçıdır. Bu noktada sanatçının fonksiyonu ise çevrenin ve dünyanın mitolojikleştirilmesidir. Bu bağlamda erken dönemlerin mit yapımcılarını günümüz sanatçılarıyla eş değer görmektedir. Buradaki erken dönem mit yapımcılarından kastettiği şeyin mağara duvarlarına resimler yapanların olduğunu belirtmek gerekir. Ona göre ritüelleri bu kişiler gerçekleştiriyordu. Mağaralarda yer alan mesaj, bir şekilde orada deneyimlenecek olan ebedi güçlerin zamanla olan ilişkisi hakkındadır.

Moyers ve Campbell, “Mit ve Modern Dünya”nın ardından “İçe Yapılan Yolculuk”tan söz etmeye başlıyorlar. Bu noktada Joseph Campbell, modern dünya insanının ruhani literatüre çok aşına olmadığından, daha çok gündelik hayatın kaygılarıyla boğuştuğundan ve bundan dolayı da iç dünyasıyla ilgilenemediğinden bahsediyor. Yani bir yandan gelişen teknoloji ve bilim, insanın hayatını kolaylaştırıyor. Örneğin tıptaki yenilikler insan hayatını uzatıyor, bilimdeki gelişmeler evreni ve canlı doğasını daha iyi anlamamızı sağlıyor. Bilimsel düşüncenin yaygınlaşmasıyla, metafizik ve sahte bilimin insanlar üzerindeki etkisi azalıyor. Ancak diğer yandan, insanlar hikâyelerini ve masallarını kaybettikleri için kendilerine ve dünyaya karşı bir yabancılaşma hissediyorlar. Çünkü hikâyeler, kendi hayatımızda olup bitenlerle ilgili, içindeyken göremeyeceğimiz, dışarıdan bir bakış açısı sağlarlar. İşte, Joseph Campbell’a göre, bunun kaybedilmesiyle gerçekten bir şeyler kaybettik ve bunun yerini alabilecek, yerine koyabileceğimiz benzer bir literatürümüz yok. Dolayısıyla, dünya ile anlaşabilmek, gerçeklikle kendi aramızda bir uyum yaratabilmek için

hikâye anlatmaya, yeni bir dil kurmaya ihtiyacımız var. Mitler bize bunu sağlıyor. Tüm bunlar bizim ilgimizi çekiyor, çünkü her ne kadar bizler toplumun gözünde kahramanlar olmasak da, kahramanın macerasını (yolculuğunu), kendi içimizde psikolojik ve ruhsal olarak yapma ihtiyacını hissediyoruz, bu zorunluluğu duyuyoruz.

Bu noktada, Joseph Campbell'ın, psikiyatrist Carl Gustav Jung'un teorilerinden etkilendiğinin belirtilmesi gerekir. Campbell'ın bu teorileri, Jung'un "arke tip" denilen kavramı üzerine kuruludur. Jung psikolojisindeki anlamıyla arke tipler bir nevi sembolik anlatımdır. Evrensel bilginin kuşaktan kuşağa kolektif bilinç aracılığıyla aktarılan sembolleridir ve mitolojide, sosyolojide, rüyalarda belirli temalar olarak ortaya çıkarlar. Rüyaların iki yönünün olduğunu, bir yönünün kişisel, diğer yönünün ise mitolojik öğelerden oluştuğunu belirtiyor. Bu yüzden, rüyalarımızdan kendimiz hakkında pek çok şey öğrenebileceğimizi söylüyor:

"Mit, kamusal bir rüyadır, rüya ise kişisel bir mittir. Eğer kişisel mitiniz, rüyanız, toplumunla çakışmıyorsa, kendi grubunuzla uyum içinde olduğunuz demektir. Çakışmıyorsa, önünüzdeki karanlık ormanda yaşayacağınız bir macera vardır".

Sonuç olarak, kitabı incelediğimizde Moyers'le aralarında geçen uzun diyalogun, klasik bir soru-cevap söyleşi tarzında ilerlemediğini görüyoruz. Campbell ve Moyers, bize mitlere inandığımız zaman aslında neye inandığımızı akıcı bir üslupla ortaya koymaktadır. Evlilik kurumundan, doğum yapan bakireye, Yıldız Savaşları'ndaki Luke Skywalker gibi kurtarıcı figüründen kahraman figürlerine, aşk, kurban kültürü gibi pek çok mitolojik motifin gündelik hayatlarımızla ilişkisini gösteriyor. Karmaşık ve soyut gibi görünen bu konuları anlaşılır soru-cevap üslubuyla günlük hayata taşıdığı bu eseri adeta tüm eserlerinin herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilirliği bir özet mahiyetinde.

MERVE SEYİS

[ARŞ. GÖR., OMÜ İLAHİYAT FAK.]